

Jana Ambrožič-Dolinšek
Univerza V Mariboru

Vrt kot metafora

Vrt kot prispodoba življenja – življenjske lekcije iz vrtnarjenja

Vrt ima poseben družbeni in kulturni pomen, ki daleč presega zgolj njegovo funkcijo pridelave hrane. S tem učnim scenarijem odkrivamo druge, družbene in humanistične razsežnosti vrtov in vrtnarjenja, ki so povezane z organizacijo družbe in odnosi v njej. V ta namen obravnavamo metafore, povezane z vrtom in vrtnarjenjem. Čeprav je vrtnarjenje zelo praktična dejavnost, se ta učni scenarij ne osredotoča na klasične vrtnarske dejavnosti, temveč na simbolne odnose med ljudmi, naravo in zemljo.

vrt, vrtnarjenje, kulturna razsežnost vrtnarjenja, metafore

Tema: Vrt kot metafora

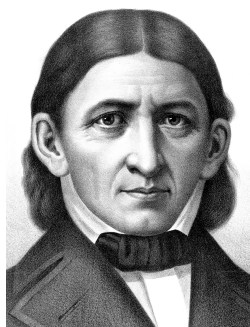
Oskrba s hrano je za ljudi v antropocenu še posebej pomembna, zlasti zaradi globalnih podnebnih sprememb. Vprašanje, kako zagotoviti preskrbo s hrano v prihodnosti, je zelo aktualno, zlasti ker so družbe vse bolj odtujene od hrane in imajo pogosto izkrivljene in napačne predstave o tem, od kod prihaja in kaj je potrebno za njeno pridelavo. Vrt je lahko most do teh vidikov preskrbe s hrano, saj lahko oziroma bi lahko zagotavljal prehrano ljudi danes, tako kot je to počel v preteklosti. Namen učnega scenarija je, da se učenci ponovno zavedajo tega pomena.

Vrt sam je celo primeren kot prostor učenja; pedagoški vidik vrtnarjenja je bil vedno znova poudarjen, kar Štaudoharjeva stori v svoji *Fižolozofiji*:

»Pri vrtu niso pomembna pravila, ampak to, da ga znaš opazovati in se ves čas učiš. Omejen košček zemlje, na katerem vzgajaš zelenjavo in rože, še zdaleč ni popolna utopija. Povezan je z mnogimi razočaranji, a tudi s posebnimi užitki. Vrtnar se mora ves čas boriti, z vremenom, plevelom, preganjati preveč požrešne živali, in ko na kolenih ure in ure čisto od blizu opazuje zemljo in vanjo sadi drrobna semena, se zdi, da je zamaknjen kot vernik pred čudežem.« (Štaudohar 2022, 12).

Biolog Hubert Markel (1986, 324) meni, da je vrt nekakšna metafora za odnos med človekom in naravo, saj na določen način uspešno združuje naravo in kulturo. Na vrtu se lahko naučimo živeti v miru z naravo. S tem vrt postane model in preizkusni kamen za naše sodelovanje z naravo in okoljem. (Kienast 1994, 13–17).

Vrt služi tudi naši jezikovni domišljiji. Zlasti vrtna metafore imajo določen kulturni pomen, ki se kaže v jeziku. Tako na primer pri nas in v številnih drugih jezikih uporabljamo besedo *vrtec*. Izraz je v 19. stoletju skoval nemški vzgojitelj Friedrich Fröbel¹ (slika 1), čigar pristop je vplival na predšolsko vzgojo po vsem svetu. Verjel je, da je odnos med vzgojiteljem in otrokom izrednega pomena za učenje, otroka pa je obravnaval kot posameznika, ki ga je treba spoštovati in negovati, podobno kot mlado rastlino. Fröbel je vrtec – ali dobesedno »otroški vrt« – razumel kot ploden prostor, v katerem lahko majhni otroci cvetijo in rastejo (Johnson & McChesney Johnson 2017, 1).

Slika 1: Friedrich Fröbel (Frederick Froebel), portret s čelom in rameni, od spredaj, public domain. (<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Frederick-Froebel-Bardeen.jpeg>)

Didaktika

S tem učnim scenarijem odkrivamo druge, družbene in humanistične razsežnosti vrtov in vrtnarjenja, ki so povezane z organizacijo družbe in odnosi v njej. Raziskovali bomo metafore, povezane z vrtnarjenjem. Čeprav je vrtnarjenje zelo praktična dejavnost, se ta učni scenarij ne osredotoča na klasične vrtnarske dejavnosti, temveč na odnose med ljudmi, naravo in zemljo. Učenci in dijaki delajo samostojno ali v skupinah. Posamezni deli učnega scenarija se lahko uporabljajo neodvisno drug od drugega.

Učni scenarij ne osredotoča na klasične vrtnarske dejavnosti, temveč na odnose med ljudmi, naravo in zemljo. Naše roke so »umazane«, vendar ta dejavnost »umije« in očisti našega duha, nas poveže z naravo, ozavešča, od kod prihaja hrana, nas nauči potreb vseh živih bitij in življenja v širšem smislu v povezavi z okoljem (ekologija). Vrtnarjenje nas povezuje z družino in v širšem smislu z družbo.

Poleg tega ima vrtnarjenje še čisto biološki pomen: ne živimo v sterilnem prostoru, ta »umazanija« so živa bitja ali njihovi ostanki. Pomislite, da je človek sestavljen iz desetkrat več

prokariotskih celic kot evkariotskih. To pomeni, da živimo skupaj z njimi, čeprav so zunaj našega telesa.

KDO je ciljna skupina? KDO so možni partnerji za sodelovanje?

Učni scenarij je primeren za vse stopnje v šolskem sistemu in učitelje. Posamezne gradnike učnega scenarija je mogoče uporabiti glede na starost in stopnjo izobrazbe.

ZAKAJ je ta tema pomembna za pismenost na področju kulture in narave? KAM bo namenjena?

Učni scenarij je tematsko povezan s poglavjema CNL & Science Education in CNL & Home Economics Education. Kot del GreenComp (Bianchi, Pisiotis & Cabrera 2022) učni scenarij spodbuja spretnosti, ki so še posebej pomembne za naravoslovno izobraževanje in izobraževanje o gospodinjstvu: priznavanje, spodbujanje narave, sistemsko razmišljanje, sklepanje, reševanje problemov, vplivanje na prihodnost, prilagodljivost, raziskovalno in tudi odkrivalno razmišljanje. Učenci in dijaki so spodbujeni, da izražajo svoja mnenja in odkrito razpravljajo o temah.

Vsebina učnega scenarija je namenjena kulturnim in družbenim sestavinam vrta in vrtnarjenja s poudarkom na metaforični uporabi vrta za življenje v njegovih različnih oblikah in za družbo.

KDAJ, v katerem obdobju se učni scenarij dogaja?

Časovni okvir učnega scenarija se lahko po potrebi prilagodi ustreznemu učnemu okolju. Upoštevati je treba omejitvene dejavnike, kot so letni čas, starost in ustreznost učnega načrta. Ta učni scenarij se lahko uporablja kot dodatna učna enota za uvod v temo ali kot samostojna učna enota, na primer za raziskovanje tem, kot so pridelava rastlin in hrane, prehrana ali vprašanja trajnosti.

KAKO bomo delali?

Čeprav je vrt zelo praktična stvar, je poln metafor. Poskusimo poiskati nekaj izmed njih!

Korak 1: Razložite besedo vrtec ali poiščite besedo vrtec v svojem jeziku in poskusite pojasniti njen pomen.

Primer: slovensko vrtec (pomanjševalnica od vrt (= eng. garden))

Korak 2: Poskusimo uporabiti metaforo vrtnarjenja, da bi dobili vpogled v medsebojno povezanost narave, okoljevarstva s kulturo in družbo. Razložite metaforo: »Ko smo umazani od zemlje, smo čisti.« (Štaudohar 2022, 15).

Predstavi praktični primer iz svojega življenja.

Korak 2: Razmislite o idiomih ali metaforah, v katerih lahko še vedno najdemo vrt in njegove sestavne dele ali rastline v njem. Učitelj lahko med delom doda še druge, na primer: V vrtu se ukorenini; kar seješ, to žanješ; biti zelen za ušesi; jabolko ne pade daleč od drevesa; trava je bolj zelena na drugi strani; vsaka vrtnica ima svoje trnje; biti v pomladi/jeseni svojega

življenja; sejati semena, hraniti narod; ločiti zrnje od plev; bučna glava; na vrtu zraste več, kot vrtnar poseje.

Korak 3: Pojasnite naslednji citat Jorgeja Luisa Borges² iz španske pesmi *Apriendendo*: »Zato posadite svoje vrtove in okrasite svojo dušo, namesto da čakate, da vam nekdo prinese rože.« Kaj bi tu lahko pomenila vrt in rože?

Korak 4: Ustanovitelj podjetja David Bellamy v svojih pripombah o kulturi podjetja pojasnjuje: »Ne krivite rastlin, če ne rastejo na vašem vrtu.« (Bellamy 2016; prevod JAD) Za korporativno kulturo uporablja vrtnarsko metaforo. Pojasnite jo. Zdaj poiščite drugo ali podobno metaforo, ki bi jo lahko uporabili za vaš šolski razred.

Korak 5: Voltaire je bil filozof in eden najslavnejših ljudi svojega časa. Bil je provokator, zabaven retorik in je preziral avtoriteto. Voltaire je bil zaljubljen v svoj vrt. Bil je poln dišečih rastlin: timijan, meta, bazilika, pehtran, šetraj: »Vse je dišeče, da očistimo naše duše.« (Štaudohar 2022, 75–77) Na svojem vrtu je našel srečo. Njegov vrt ni bil namenjen le za okras, ampak tudi za prehrano. Bil je skrben in natančen vrtnar, ki je kupoval redke in izvrstne primerke gojenih rastlin ter dal posaditi veliko dreves. Imel je vinograde, svilgojnico, kravjo farmo in še veliko drugega. Eden od Voltairovih najbolj znanih stavkov, s katerim zaključil svojo filozofsko novelo *Kandid ali optimizem* (1759), se glasi: »Treba je obdelovati svoj vrt.« Filozofsko ozadje tega stavka še danes raziskujejo številni filozofi. (Štaudohar 2022, 75–77; Dolar 2020, 155–156).

Prebudite filozofa v sebi, raziščite ozadje tega stavka in ga razložite. Navedite praktičen primer iz svojega življenja, iz življenja svojih prijateljev in družine ali iz življenja, za katerega velja ta prispodoba.

KAJ potrebujemo za izvedbo?

Učni scenarij ne zahteva posebnega gradiva.

KJE poteka učni scenarij?

Učni scenarij poteka v učilnici, v drugih prostorih šole, zunaj šole ali na šolskem vrtu.

Literatura

Bellamy, David (2016). Don't blame the plants if they don't grow in your garden – A gardening metaphor for your company culture. In harkn.com. <https://harkn.com/blog/don-t-blame-the-plants-if-they-don-t-grow-in-your-garden-a-gardening-metaphor-for-your-company-culture/>

Bianchi, Guia; Pisiotis, Ulrike & Cabrera, Marcelino (2022). *GreenComp. Der Europäische Kompetenzrahmen für Nachhaltigkeit*. Hrsg. von Yves Punie & Margherita Bacigalupo, Amt für Veröffentlichungen der Europäischen Union. DOI: 10.2760/13286

Dolar, Mladen (2021). *Treba je obdelovati naš vrt*. In: Vrt in prispodoba. Muzej za arhitekturo in oblikovanje (MAO); Biotehniška fakulteta, 154–159.

Kienast, Dieter (1994). *Zwischen Poesie und Geschwätzigkeit*. Garten und Landschaft, 1, 13–17.

Markl Hubert (1986). *Natur als Kulturaufgabe*. Dt. Verlagsanstalt.

Johnson, Jim & McChesney Johnson Karen (2017). A “garden of children” or “the new first grade”?
<https://www.communityplaythings.co.uk/learning-library/articles/return-to-kindergarten>
(16.03.2024).

Štaudohar, Irena (2022). *Fižolozofija: čudeži vrtnarjenja*. Mladinska knjiga.

Voltaire (1759). *Candide oder Der Optimismus*.

Kriteriji kakovosti | SDGs

Trajnost: Izobraževanje za trajnost je cilj te dejavnosti – je lepilo, ki jo drži skupaj.

Inkluzija: Otroci s posebnimi potrebami so vključeni v vse dejavnosti.

Digitalnost: Pri iskanju, izbiri in uporabi slik, filmov in aplikacij se uporabljajo digitalni viri.

Ciljna skupina: Učni scenarij je primeren za vse stopnje šolanja in za študente učitelje.

SDGs: SDG 4 (Quality education)

Autorica

Jana Ambrožič-Dolinšek, prof. dr.

Jana Ambrožič-Dolinšek je profesorica naravoslovja in biologije za bodoče osnovnošolske učitelje ter fiziologije rastlin in biotehnologije za bodoče biologe. Njene raziskave se osredotočajo na sprejemanje biotehnologij v javnosti in razvoj in vitro metod za ohranjanje, mikrorazmnoževanje, shranjevanje in krioprezervacijo ogroženih, redkih ali ranljivih prostoživečih vrst.

E-Mail: jana.ambrozic@um.si

Anmerkungen

¹ Friedrich Fröbel – Nemški pedagog, utemeljitelj koncepta vrtca, ki je skoval besedo vrtec.

² Pesem pogosto pripisujejo Jorgeju Luisu Borgesu, obstajajo pa tudi različice, ki jih pripisujejo Donu Heroldu in Nadine Stairs.

Citation suggestion:

Ambrožič-Dolinšek, Jana (2024): Vrt kot metafora. Vrt kot prisposoba življenja – življenjske lekcije iz vrtnarjenja. In: *CultureNature Literacy für den Unterricht. Next-Practice-Beispiele für Schule und Hochschule*. <https://cnl.ph-noe.ac.at/projektvorhaben/lernszenarien>

Das Projekt *CultureNature Literacy* wurde mit Unterstützung der Europäischen Kommission finanziert. Die Verantwortung für den Inhalt dieser Veröffentlichung tragen allein die Verfasser*innen; die Kommission haftet nicht für die weitere Verwendung der darin enthaltenen Angaben. | Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

www.ph-noe.ac.at | <https://cnl.ph-noe.ac.at/>